

Ichki sekretsiya bezlarining inson psixologiyasiga ta'siri.

N.F.Nazarova JDPI magistranti

Annotatsiya:

Ushbu maqolada ichki sekretsiya bezlarining inson psixologiyasiga bevosita ko'rsatadigan tasiri to'g'risida fikr yuritilgan.

Аннотации:

В данной статье рассматривается положительное и отрицательное влияние железа внутренней секреции на психологию человека.

Annotation:

This article discusses the positive and negative features of the endocrine glands in human psychology.

Tayanchso'zlar:

gipofiz epifiz buyrak usti bezlari kaxeksiya akromegaliya virilizm kortezol stress adrenal, katoxilamin, reflex miksedemagarmonal terapiya garmonal preparat prolaktin glyukogen.

Ключевые слова:

надпочечники гипофиз эпифиз кaxeksiya akromegaliya virilizm kortezol stress адриналин рефлекс микседема гармональня терапия гармональня препарат пролактин глюкаген.

Key words:

harmon therapy pituatiy gland epiphysis adrenal gland cachexia acromegaly virilism kortezol stress adrenalin katoxilamin miksedema prolaktin glyukogen

Ichki sekretsiya bezlari organizimda qonga suyuqlik ajratib chiqaruvchi tanamizni umaral yo'l bilan boshqarishda ishtirok etuvchi garmonlardir. Bugun biz tezlik bilan o'zgaruvchi axborot zamonida yashamoqdamiz va bu jarayon o'zimizning organizimimiz to'g'risida yanada mukammal bilimlarga ega bo'lishga majbur qilmoqda. Ichki sekretsiya bezlarini organizimimizni umaral boshqarishi gipofiz epifiz buyrak usti bezlariga bevosita bog'liq. Bu bezlardan ajralgan garmonlar hususan samat trop gipofiz bezining oldingi bo'lagi dan ajraladi va bu garmon inson bo'yining normal o'sishida ishtirok etadi. Gipofiz oldingi bolagidan garmonlarning ajralishini buzilishi bo'yosishining orqada qolishi kaxeksiya o'ta darajada ozg'inlikni keltirib chiqaradi. Bu garmoning ko'p ajralishi esa akromegaliya kasalliklarini keltirib chiqaradi. Epofiz bezidan ajraladigan melotanin inson tanasida pigment ajralishini boshqaradi. Bu bezning ish faoliyatining buzilishi vitilina ya'ni tanada oq dog'lar paydo bo'lishiga olib keladi. Bugungi kunda ko'pchilik kasalliklar inson asab sistemasidagi stresslardan kelib chiqmoqda hatto bazi bir kasalliklar psixoterapiya bilan davolanmoqda. Bu jarayon inson fiziologiyasini psixologik boshqarishdir. Inson tanasini stressni garmonlar boshqarishi adrenal glyukogen, prolaktin kortezol garmonlariga bog'liq. Buyrak usti bezidan ajraladigan adrenal garmoni kun davomida insonga yahshi kayfiyat

bagishlayaydi. Stress garmonlaridan asosiysi kortizolglyukogen va prolactin hisoblanadi lekin kortizol garmoni bu jarayonda asosiy rol o`ynaydi. Stress bu har qanday vaziyat yoki fikirdan kelib chiqadigan jismoniy yoki hissiy taranglik bu tashvish keltirib chiqaradi. Inson stresni boshdan kechirganda nafaqat psixologik o`zgarishlarni boshdan kechiradi balki bir qator jismoniy o`zgarishlarga ham uchraydi. Stress jarayonida simpatik va parasimpatik nerv sistemasi ham ishtirok etadi, ba`zi ichki sekretiya bezlari bu jarayonni ham boshqaradi. Shundan kelib chiqib aytishimiz mumkinki har bir inson qaysi yoshda bo`lishidan qattiq nazar stresslarga duchkeladi. Inson o`z tanasini ayniqsa balog`at yoshida bilsa va to`g`ri tushinchaga ega bo`lsa balog`at yoshidagi garmonlarning kuchli ta`siri uni harakteriga salbiy ta`sir qilmaydi. Ko`pchilik o`tish yoshidagi bolalar tibbiy ko`riklardan vaqtida o`tmaslik endakrinolikka murojat qilganida garmonal terapiya yoki garmonal preparatlar bilan davolanganda bu jarayon yengil kechadi. Qizlarda buyrak usti garmonlarning funksiyasini buzilishidan virilizim kasligi kelib chiqadi. Virilizim ayollarda erkaklarga hos ikkilamchi belgilarning kelib chiqishi bu jarayonda hayz sikli buzilib turli hil stresslar kelib chiqadi. Shu sabab har bir o`smir yoshdagi va balog`at yoshdagi insonlar biir yilda bir marta endakrinolog ko`rigidan o`tishi sababsiz tashvishlanish ruhiy tushkinlik va asab sistemasining buzilishlaridan saqlaydi va inson ruhiyatining hamisha stabil holatda bo`lishi jamiyatda turli kasalliklarni oldini olishga yordam beradi. Bugungi kunda globallasuv zamonida insonlar orasida mehnatning aqliy mehnat turi tabora ortib bormoqda va jismoniy harakatlarga deyarli zarurat qolmayabdi. Insonlar orasida kam harakatlanish holati ko`paymoqda bu esa organizimning nafaqat fiziologik balkiy psixologik o`zgarishlariga olib kelmoqda kam harakatlanish va oziq ovqatning tobora sunniy va sintetiklashuvi natijasida aholi orasida yanigi tug`ilgan chaqaloqlarda ham qandli diabet kasalliklari kuzatilmoqda. Bu holatlar albatta bo`lajak onalarimizni ovqat ratsiyoni va ichki sekretiya bezlarining ham to`g`ri sog`lom ishlamayotganligidan dalolat beradi. Homilador ayollarimizda bazi holatlarda oilaviy muhitdan kelib chiqqan stresslar kuchli depressiya ham ularning psixologik holatlarini o`zgarganligidan fiziologik ichki sekretiya bezlarining sog`lom emasligidan dalolat beradi. Bunday holatlarning oldini olish maqsadida bugungi kunda respublikamizda ko`plab amaliy ishlar yolga qoyilmoqda hususn barcha tibbiyot muossasalarida onalik va bolalikka katta etibor qaratish aholi orasida turli hil mahallalarda tibbiyot hodimlari bilan suhbatlar uyishtirish maktablarda balog`at yoshidagi o`quvchilar bilan ishlashda mahsus psixologik muhit shakillantirish kelajagimiz egalarinin yanada mukammal shaxs qilib jamiyatga qo`shishda muhim ro`l o`ynaydi. Bizning xalqimizning tibbiy bilimlarimiz qnchalik to`g`ri shakillanib borsa psixologik tarbiyaliy yetuk saviyaliy yoshlar kelajak avlodimizga aylanadi. Bugungi kunda barcha sohalarida erishilayotgan yutuqlarimiz psixologik fiziologik togri tarbiyaning natijasidir. O`rta osiyo hududida dengizlarning uchramasligi ham bu borada biz uchun ancha muomoliy vaziyatlarni keltirib chiqarmoqda, Dengiz mahsulotlarida yod va boshqa mikroelementlarga boy ekanligi bu elementlarning yetishmasligi ham bugun o`rta osiyo aholisidan har uchtadan birida deyarli 80 % aholida uchramoqda Bu holat ayniqsa Orol boyi atrofida yashayotgan aholida yaqqol nomoyon bo`lmoqda bu

murrakkab vaziyatning oldini olish maqsadida bugungi kunda O'zbekistona ko'plab mablag'larni Orol boyi atrofidagi aholini sog'lig'ini tiklashga sarflanmoqda .Bundan ko'zlangan maqsad turli pandemic kassaliklarni oldini olish aholi sog'lig'ini tiklash.Hozirda zamon talablariga javob beradigan kadrlarni tayyorlash maqsadida har 3yilda maktab darsliklariga ham o'zgartirish va qo'shimchalar kiritilmoqda sababi kun sayin glabballashuv zamonida yagona najot ilmiy yoshlardir. Yoshlarning telefon vako'plab yangi texnika buyumlaridan noto'g'ri foydalanish holatlari ham fiziologik o'sishga sog'lom balog'atga yetishiga zarar bermoqda.Ichki va tashqi sekretsiya bezlarini shakillanishida normal ishlashi buzilishlari natijasida o'smirlar orasida erta homiladorlik tibbiy bilimlarning jinsiy bezlarning shakillanishi ularning bizning organizimimizga tasiri psixologiyamizni boshqarishi to'g'risidagi malumotlarni to'g'ridan to'g'ri ijtimoiy tarmoqlardagi noto'g'ri malumotlardan olishi ham bunday achinarliy holatlarni keltirib chiqarmoqda. Har bir oila jamiyatning bir bo'lagi vatan oiladan boshlanishi milliy qadiryatlarimizni zamonaviy bilimlarga boyitgan holatda farzandlarimizni tarbiyalashimiz bunday holatlarni oldini olishga yordam beradi .Glabballashuv zamonida har bir ota ona tarbiyachi ekanligini his qilgan holda shay turib o'z farzandlari va o'z sog'lig'iga befarq bolmagan holatda bolalarini tarbiya qilsa albatta bilimliy fiziologik va psihologik jihatdan kuchli kelajak egalariga ega bo'lgan ona yurtimiz O'zbekiston uchun nafi tegadigan yoshlar yetishib chiqadi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

- 1.Qodirov.U.Z. Odam fiziologiyasi 1996 yil
- 2.Ahmedov.N.Normal patologik anatomiya bilan fiziologiya .1999 yil
3. Biond.Mva Pikard Odamlarda psihologik stress va neyro endokrinfunksiyasi1999yil